

SIFATLI TA`LIM – TARAQQIYOT GAROVIDIR

*Esonov Olimjon Abdulajonovich
Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar insituti
o‘zbek tili pedagogika va jismoniy-madaniyat kafedrasini
o‘qituvchisi*

Annotatsiya: So‘nggi yillarda ta‘lim sohasiga bo‘lgan e‘tibor tubdan o‘zgardi. Ta‘limga bo‘lgan e‘tibor esa o‘z navbatida uning ajralmas qismi hisoblangan o‘qituvchilarga bo‘lgan e‘tiborni ham o‘zgarishiga sabab bo‘ldi. Shu boisdan bugungi yosh kadrlar orasida aynan ustoz– murabbiylik kasbini egallashni xohlovchi yoshlar soni tobora oshib bormoqda. Xorijiy davlatlarning ta‘lim tizimiga va o‘qituvchilarga berilayotgan e‘tibor bilan o‘zimizdagi imkoniyatlarni solishtirgan holda shuni aytishimiz mumkinki, bizning ta‘lim tizimimiz ko‘zlangan maqsadlarga erishish uchun hali ancha pog‘onalarni bosib o‘tishi darkor. Bu yo‘lda o‘qituvchi-pedagoglarga bo‘lgan hurmat va ularning jamiyatdagi o‘rnining yanada yaxshilanishi juda muhim omil hisoblanadi. Mazkur tamoyil ta‘lim tizimimiz rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: Mantiqiy, etuk bilim, ko‘nikma, malaka, ijodiy faollik, mantiqiy fikrlash, mustaqillik, tashabbuskorlik, liderlik, ijodiy fikrlash.

Аннотация: В последние годы внимание к сфере образования радикально изменилось. Внимание к образованию, в свою очередь, вызвало изменение внимания к учителям, которые считаются его неотъемлемой частью. Поэтому среди современных молодых кадров увеличивается количество молодых людей, желающих получить профессию педагога-тренера. Сравнивая наши собственные возможности с вниманием, уделяемым системе образования зарубежных стран и педагогам, можно сказать, что нашей системе образования еще предстоит пройти долгий путь для достижения своих целей. В этом смысле уважение к учителям и педагогам, дальнейшее улучшение их положения в обществе является очень важным фактором. Этот принцип является одним из приоритетных направлений развития нашей системы образования.

Ключевые слова: Логика, передовые знания, умения, компетентность, творческая активность, логическое мышление, самостоятельность, инициативность, лидерство, творческое мышление.

Abstract: In recent years, attention to the field of education has changed radically. Attention to education, in turn, caused a change in attention to teachers, who are considered an integral part of it. Therefore, the number of young people who want to become a teacher-coaching profession is increasing among today's young personnel. Comparing our own opportunities with the attention paid to the education system of foreign countries and teachers, we can say that our education system still needs to go a long way to achieve its goals. In this way, respect for teachers and pedagogues and further improvement of their position in society is a very important factor. This principle is one of the priority directions of the development of our educational system.

Key words: Logical, advanced knowledge, skills, competence, creative activity, logical thinking, independence, initiative, leadership, creative thinking.

Bugungi kunda avloddan-avlodga o`tib kelayotgan milliy qadriyatlarimiz hamda mentalitetimiz negizida, shubhasiz, o`qituvchiga bo`lgan hurmat va e`tibor mujassam. O`qituvchiga ko`rsatiladigan hurmat juda ham ko`p omillar ta`sirida shakllanadi. Ulardan eng birinchisi – hukumat tomonidan beriladigan e`tibor hisoblanadi. Agarda o`qituvchilarga etarlicha sharoit yaratilib berilsa, jamiyatdagi o`rni mustahkamlansa, haqiqatdan ham boshqa barcha kasblarning otasi sifatida qaralishi ta`minlab berilsa, shubhasiz, bu o`z natijasini beradi. Shunday sharoitlarda tarbiyalanib chiqqan har bir avlod o`zidan keyingi avlodga ham shu an`anani meros qilib qoldiradi. Hozirgi o`qituvchilarimizning yutuqlari, dars jarayonlarini tashkil etishdagi o`ziga xosligi bilan birga, mustaqil fikrlashga asoslangan ta`lim dasturi dolzarbligi hamda innovatsion ta`limda qo`llaniladigan metodlar va pedagogik texnologiyalarni to`laqonli ochib berishga qaratilgan. Fikrlashga asoslangan ta`lim dasturining maqsadi – ta`lim mazmunini faqat yodlatish bo`libgina qolmay, balki, talabani fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hisoblanadi. Bunday qobiliyatni rivojlantirish uchun ta`lim jarayonida darslar mazmunini uzluksiz mantiqiy, matematik fikrlashga doir muammoli savol va topshiriqlar, masala va mashqlar, turli xil ta`lim mazmunini ochib beruvchi, bir – birinibo`ldiruvchi, murakkab metodlar bilan boyitish lozim.

Yuksak bilim, ko`nikma va malakaga ega kadrlarni janiyatga etkazib berish uchun esa etuk bilim va saviyaga, o`qituvchilik ma`suliyatini his eta oladigan mutaxassis zarur. Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida esa murakkab darajada fikrlaydigan kadrlargaga ehtiyoj ortib bormoqda. Hozirgi vaqtda fan sohasida bilim, ko`nikma va malakalarni shakllantirishga yo`naltirilgan mutaxassislarni an`anaviy tayyorlash zamonaviy talablardan ortda qolmoqda. Zamonaviy ta`limning asosi o`quv fanlari emas, balki o`quvchilarning fikrlashi vaf aolligi bo`lishi kerak. Har qanday oliy o`quv yurtining vazifasi nafaqat yuqori malakali mutaxassislarni bitirishi, balki talabalarni tubdan yangi texnologiyalarni ishlab chiqishga, ularni ishlab chiqarish muhitining real sharoitlariga moslashtirishga qo`shishdir. Shu bilan birga, o`quv jarayonida talabalarning quyidagi qobiliyatlarini rivojlantirish muhim: ijodiy faollik, mantiqiy fikrlash, mustaqillik, tashabbuskorlik, liderlik, ijodiy fikrlash, o`z – o`zini baholash, rasionalizatsiya qilish va bozorning o`zgaruvchan ehtiyojlariga tez moslashish qobiliyati. Bunday ko`nikmalarni egallash ko`p jihatdan bo`lajak mutaxassislarni tayyorlash mazmuni va uslubiga bog`liq. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda talabalarni o`qitishning innovatsion yondashuvlari tizimli bo`lishi va bo`lajak mutaxassislarni tayyorlashda o`qitish va tarbiyaviy ishlarning barcha jabhalarini qamrab olishiga alohida e`tibor qaratiladi. Shuningdek, ta`lim mazmuni, o`qituvchilarning kasbiy va pedagogik tayyorgarligi, yangi texnologiyalar va o`qitish usullarini ishlab chiqish bo`yicha nazariy va amaliy yondashuvlarni qayta ko`rib chiqish zarur. Bu masalalarni J. Martin, L. Svenson, I. Lerner, M. Skatkin, V. Bepalko, V. Slastenin, O. Pexota, S. Sysoeva va boshqalar kabi mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar faol o`rganishadi. Ammo, o`quvchilar uchun innovatsion o`qitish usullarining xususiyatlari va o`ziga xos xususiyatlarini ko`rib chiqish, shuningdek, ta`limning har xil innovatsion shakllaridan foydalanishning afzalliklari va istiqbollarni aniqlash maqsadga muvofiqdir. O`quv jarayonida qo`llaniladigan innovatsion ta`lim texnologiyalarining asosi o`quvchilarning individual, shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda, ijtimoiy buyurtma, bo`lajak mutaxassislarning kasbiy manfaatlari bo`lishi kerak. Shuning uchun oliy ta`limda mutaxassislar tayyorlashda innovatsion shakl va usullardan foydalanish ta`lim va o`qitishning maqsad va vazifalarini pragmatik tushunish bilan birlashtirilishi

kerak. Zamonaviy psixologik va pedagogik adabiyotlarda ta’kidlanishicha, innovatsion uslublar o’quv jarayonini rivojlantirish va takomillashtirishga, zamonaviy jamiyatning turli sohalarida professional faoliyat uchun mutaxassislar tayyorlashga qaratilgan ko’plab o’qitish texnologiyalarida o’z aksini topgan. Ular talabalar o’rtasida kasbiy bilim, ko’nikma va malakalarni shakllantirish va mustahkamlash uchun sharoit yaratadi, bo’lajak mutaxassisning kasbiy fazilatlarini rivojlantirishga hissa qo’shadi. O’qitish jarayonida o’qituvchilar tomonidan innovatsion usullardan foydalanish turlifanlarni o’qitishda stereotiplarni bartarafetishga, kasbiy vaziyatlarga yangicha yondashuvlarni ishlab chiqishga, o’quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Endi masalaning ikkinchi tomoni, albatta jamiyatni har bir qatlamini o’z kasbining etuk mutaxassisi hisoblangan kadr bilan ta’minlashda moddiy ta’minot va investitsiyaning ham o’rni beqiyos. Jumladan, ta’limga sarflanadigan xarajatlar ijtimoiy taraqqiyotning asosiy ko’rsatkichlaridan biri hisoblanadi, chunki ular davlat va jamiyat tomonidan fuqarolar ta’limiga qaratilayotgan e’tibor darajasini aks ettiradi. Ta’limga investisiyalar nafaqat mamlakatning inson kapitalini yuksaltirishva iqtisodiy rivojlanish istiqbollarni yaxshilashning muhim usuli hisoblanadi, balki ular ham o’ziga xos qiymatga ega, chunki ta’lim odamlarning dunyoqarashini kengaytiradi, o’z-o’zini anglash imkoniyatini beradi va o’z materiallarini yaratishga hissa qo’shadi, farovonlik va sog’lom turmush tarziga bevosita bog’liq. Shu bilan birga, bu ko’rsatkich ma’lum bir davlat ichidagi har xil ijtimoiy guruhlar o’rtasida ta’limga sarflanadigan xarajatlar qanday teng yoki notekis taqsimlanganligini, ta’limga davlat va xususiy xarajatlar nisbati va bu xarajatlar tarkibi, shuningdek, ular bilan bog’liqligini hisobga olmaydi. Shuni ham unutmaslik kerakki, bir qator rivojlanmagan mamlakatlarning nisbatan yuqori lavozimlari, qoida tariqasida, ushbu davlatlarning xalqaro institutlari va xayriya tashkilotlari tomonidan moliyalashtiriladigan ommaviy savodsizlikni yo’q qilish dasturlari bilan bog’liq. Shuning uchun bu reytingni Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot dasturining ta’lim darajasi bo’yicha dunyo mamlakatlari reytingi bilan birgalikda tahlil qilish tavsiya etiladi. Mamlakatimizda eng kata investitsiya ta’limni qo’llab-quvvatlashga qaratilgan e’tibor bu xalqimizning ko’zlagan oliy maqsadlaridan biridir. Davlatimiz rahbari Murojaatnomasining ikkinchi yo’nalishi aynan ta’lim sohasiga yo’naltirilgan. Prezidentning ta’kidlashicha: “ta’lim sifatini oshirish Yangi O’zbekiston taraqqiyotining yakka-yu yagona to’g’ri yo’lidir. Ta’lim, ta’lim, ta’lim va yana bir marta ta’lim. Men olti yil oldin shu masalalarga chuqur e’tibor qilib, birinchi kundan beri ta’limimiz haqida ko’p gapiraman. Agar ta’lim bo’lsa, bilim bo’lsa, sifat o’zgaradi. Ta’lim bo’lmasa, sifat o’zgarmasa, e’tibor ham o’zgarmaydi», — degan hayotiy da’vat har birimizning, ota - onalar va keng jamoatchilikning ongi va qalbidan mustahkam o’rin egallagan. Shuning uchun ushbu sohada boshlagan islohotlarimizni davom ettirishimiz, ta’lim dargohlarida o’qituvchi va murabbiylar bilan sifatni oshirish bo’yicha ular qo’ygan masalalarni birgalikda hal qilishimiz zarur. Ta’lim insonlar turmushining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitini yaxshilashga poydevor qo’yadi va odamlarni qashshoqlikdan olib chiqishda asosiy rol o’ynaydi. So’nggi o’n yillikda barcha darajadagi, xususan, qizlarning ta’lim olish va o’qishga kirishini yaxshilash borasida sezilarli yutuqlarga erishildi. Xususan xotin-qizlarga ta’lim olishlari uchun yanada qulay shart- sharoitlar yaratish, ularning ilmiy salohiyati va malakasini tizimli oshirib borishni qo’llab-quvvatlash maqsadida 2022/2023 o’quv yilidan boshlab: a) oliy ta’lim muassasalari, texnikum va kollejlarda, shu jumladan sirtqi va kechki ta’lim shaklida o’qiyotgan xotin-qizlarning ta’lim kontraktlarini to’lash uchun 7 yil muddatga foizsiz

ta’lim kreditlarini moliyalashtirish maqsadida tijorat banklariga Davlat budjetidan har yili 1,8 trillion so‘m resurs mablag‘lari yo‘naltirilsin. b) davlat oliyta’limmuassasalarining magistratura bosqichida o‘qiyotgan barcha xotin-qizlarning kontrakt to‘lovlarini qaytarish shartisiz qoplash maqsadida, Davlat budjetidan har yili kamida 200 milliard so‘m moliyalashtirilsin. d) xorijiy oliy ta’limmuassasalarining bakalavriat ta’limdasturlari bo‘yicha —50 nafar, magistratura ta’lim dasturlari bo‘yicha—10 nafar xotin-qizlarga har yili “El-yurt umidi” jamg‘armasi orqali qo‘shimcha grantlar ajratilsin. Ta’lim sifati – talabalar tomonidan olingan ta’limning davlat tomonidan belgilangan ma’lum bir standartga muvofiqligi.

Xulosa o‘rnida shuni aytib o‘tish darkor: Ta’lim sifati quyidagilardan iborat: maqsadlar sifati, sharoitlar sifati, o‘quv jarayonining sifati va yakuniy natijalar sifati. Ta’lim sifatiga ta’sir etuvchi omillarning xilma-xilligini qayd etib, ularni uchta yo‘nalish: ta’lim natijalari, o‘quv jarayonini tashkil etish va ta’lim sifatini baholash tizimiga ajratadi. Zamonaviy ta’lim standarti maktab o‘quvchilarining sifatli ta’lim olishiga mo‘ljallangan. Qachonki, ta’limning sifat ko‘rsatkichlari o‘z natijasini to‘laqonli oqlasa, ta’limda ham cheksiz o‘rish yuzaga keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shavkat Mirziyoyevning «Yangi O‘zbekiston Strategiyasi» nomli kitobi.
2. Karimov I.A. “Yuksakma’naviyat – engilmas kuch”. Toshkent,2008.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risidagi” qonuni. 2020-yil 23-sentyabr. 637-sonli Qonun.
4. O‘zbekiston Respublikasi, „Kadrlar tayyorlash Milliydasturi“. T,1997.
5. Cramond, B. & Wang, L. (2012). The audacity of creativity assessment. In S. Hunsaker (ed.), Identification of students for gifted and talented education services: Theory and practice, pp. 337–361. Mansfield, CT: Creative Learning Press.
6. Dewey, J. (1938/2008). The Later Works of John Dewey, Vol. 4, 1925–1953: 1929: The Quest for Certainty (Collected Works of John Dewey). Carbondale, IL: Southern Illinois University Press.